

BALKANLARDA TÜRK VARLIĞI VE TÜRKİYE-BULGARİSTAN İLİŞKİLERİ

İsmail CİNGÖZ*

Özet

Türkler Balkanlara Karadeniz'in kuzeyinden ve Anadolu'dan olmak üzere iki şekilde gelmişlerdir. II. Yüzyıldan itibaren XI. Yüzyıl ortalarına kadar dalgalar halinde Karadeniz'in kuzeyinden gelen Türk boyları uzun yıllar Balkanlara hüküm sürseler de zamanla Hıristiyanlığı benimseyerek Slavlaşarak asimile olmuşlardır. Anadolu üzerinden gelen Türkler ise İslam unsurunu da beraberlerinde getirmişlerdir. Osmanlı Devletinin bölgeye hâkimiyeti ile 500 yıldan fazla bir süre yeniden Türk yönetimine geçen Balkanlarda bazı yerli halkla birlikte Kuman/Kıpçak Türkleri de İslamiyet'i seçerek yeni gelen Türkler ile bütünleşme yaşamıştır. Fakat 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile ilk kez başlayan göç olgusu, Anadolu istikametinde 1989 yılına kadar devam etmiştir. Göç edememiş olanları ise baskı, şiddet, asimilasyon ile karşı karşıya kalmıştır.

Türkiye, Osmanlı bakiyesi topraklarda kalan Türk nüfus ile kültürel ve ekonomik bağlarını arttırarak ilişkilerine devam ettirmelidir. Aksi takdirde benliklerini kaybederek yok olmak tehlikesi altındadırlar. Batı için Türk İslam'ı çağrıştırıyor olsa da Türk Dünyası denilince sadece Müslüman Türkler anlaşılmalıdır. Dünyasının birçok bölgesine yayılmış olarak yaşayan ve büyük bir kavim olan Türkler içerisinde Hıristiyanlık ve Yahudilik başta olmak üzere farklı inançlara sahip Türklerin de olduğu unutulmamalı, Dışişleri Bakanlığı başta olmak üzere karar alıcı mekanizmalar Türk Dünyasını bu gözle ele alarak sıkı kültürel ve ekonomik ilişkiler geliştirmelidir.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Göç, Osmanlı Devleti, Türkiye.

Avrupa ve Balkanlarda Türk Varlığı

Avrupa ve Balkanlarda Türk varlığı; Türklerin Batı Kolu olan İskitlerin M.Ö. II. Yüzyılda Karadeniz'in kuzeyinden Avrupa'ya başlattıkları ilk göçler ile başlamıştır. Bu göçleri Hun Türkleri IV. yüzyılda, Avar Türkleri V. yüzyılda, Peçenek Türkleri IX. yüzyılda ve Kuman (Kıpçak) Türkleri XI. yüzyılda devam ettirdiler (Atun, 2009; Toksöz, 2011).

Balkanlara diğer Türk geçişleri ise Anadolu üzerinden olmuştur. Bu göçler 11. Yüzyıldan itibaren üç şekilde gerçekleşmiştir.

Birincisi 1065 yılında Konya bölgesine gelerek yerleşen 55.000-60.000 civarında Müslüman Yörük-Türkmen nüfusu Dedeğaç, Kavala ve Selanik üzerinden deniz yolu ile Batı Trakya, Rodoplar ve Makedonya bölgelerine Bizans yöneticileri tarafından yerleştirilerek iskân edilmişlerdir (Nevrezova, 2006: 28).

İkincisi Osmanlı Devleti'nden 11 yıl önce Aydınöğlü Umur Bey tarafından gerçekleştirilmiştir. 1341'de Bizans İmparatoru III. Andranikus'un ölmesi üzerine yaşanan taht mücadelesinde Kantakuzen'e yardım için Umur Bey donanma ile Rumeli'ye geçmiştir (Toksöz, 2011).

Üçüncü olarak Osmanlı Padişahı Orhan Gazi'nin oğlu Şehzade Süleyman Paşa 1352 yılında Gelibolu Yarımadasına geçerek bir yıl içerisinde Tekirdağ bölgesini fethetmeyi başarmıştır. Fakat burada şunu belirtmek gerekir ki; Balkanlar

* Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Uzmanı/M.Sc.
Bulgaristan Türkleri Kültür ve Hizmet Derneği BULTÜRK Ankara Temsilcisi.

ve Avrupa yüzyıllar boyunca varlıklarını sürdüren Türkler içerisinde hiçbirisi Osmanlı Devleti gibi kültürü ve etnik unsuru ile kalıcı olmayı başaramamıştır.

Balkan halkları, özellikle de Ortodoks-Slav kökenli olanlar Osmanlı dönemi ile Müslüman Türklerin Balkanlar üzerinden Avrupa'ya geçmiş olmaları ile birlikte yerleşmelerinin bir sonucu olarak; siyasal, ekonomik ve kültürel yönden Osmanlı egemenliği döneminde geri kalmış olduklarını iddia etmektedirler. Ayrıca Osmanlı'yı bölgeye İslam'ı getirmekle; Arnavutlar, Boşnaklar ile Kosova ve Arnavutluk'ta "Goran"¹, Makedonya'da "Torbeş"², Sırbistan'da ise daha çok Gora Bölgesinde yaşadıkları için "Goralı Sırp kökenli Müslümanlar"³ olarak adlandırılan Pomak Türkleri'nin kısmen veya tamamının Müslüman olmasına sebep olmakla da suçlanmaktadır. Bu hususları Osmanlı'nın bölge için en önemli olumsuz etkileri olarak görmektedirler. Bu nedenler başta olmak üzere Türklerin Balkanlara geçtiği gündünden itibaren biriktirdikleri bir nefret söz konusudur ve bu nefretlerini 1683 Viyana bozgunundan itibaren açığa çıkartmalarının sonucu olarak ayaklanma hareketlerinin başladığı görülmektedir (Şaybak, 2006: 60).

Viyana bozgunundan sonra zamanla toprak kayıpları yaşanmaya başladığı bilinmektedir. Osmanlı Topraklarından ilk göç hareketleri 1768-1774 Kırım Savaşı sonrasında imzalanan 21 Temmuz 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Azak bölgesinin Ruslara kaybedilmesi sonrasında yaşanmıştır. Fakat en yoğun göçler 1877 yılından sonra yaşanmıştır. Tarihte 93 harbi olarak bilinen 1877-78 Rus-Türk savaşının ardından başlayan göçler 1990'lara kadar neredeyse kesintisiz olarak devam etmiştir.

Balkanların büyük bir kısmından çekilmek zorunda kalan Osmanlı topraklarında yeni devletler kuruldu. Bulgaristan da yeni kurulan bu devletlerden birisidir. Ancak yeni kurulan Bulgaristan başta olmak üzere Balkan devletlerinde nüfusun yarısından fazlası Türk ve Müslüman ahalden oluşmaktaydı. Bu nedenle Türk-Müslüman nüfustan kurtulmak için her yola başvurdular. Zorla göç ettirme, zorla din değiştirme, sürgün, toplama kampları, zorla isim değiştirme gibi her türlü zulüm ve baskı yöntemleri uygulamaya başvurulmuştur.

Bulgarlar Bulgaristan'daki Türk azınlığı asimile etmenin en etkin yolu olarak, Türkleri örf ve adetlerinden ve daha da vahimi yüz yıllarca bayraktarı ve koruyucusu olduğu İslam dininden koparmak olduğunu belirleyerek bu yönde çalışmalarını yoğunlaştırmışlardır.

İslam dinine karşı propaganda faaliyetlerinin yanında Türklerin örf ve adetlerinin, gelenek ve göreneklerinin zamanının geçtiği ve geri kalmışlığın simgesi olarak göstermeye çalıştılar.

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: Osman KARATAY, Kosova: "Bağımlı Bir Bağımsızlık İle Nereye?", Karadeniz Araştırmaları, S. 16, ss. 1-12, Kış, 2008.

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Enes İDRİZ ve Enver UYSAL, "Üsküp'te Müslümanlar: Dini ve Etnik Kimlik Bağlamında Sosyolojik Bir İnceleme", T.C. Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 18, S. 1, ss. 591-608, 2009, Bursa.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Erhan TÜRBEDAR, "Balkanlar'da Müslüman Topluluklar ve Türkiye", (t.y.) <http://www.balgoc.org.tr/2004/bmtseminer/bursateblig.htm>, (Erişim Tarihi: 08.05.2017).

Bulgaristan içişleri Bakanlığı'nda Türk masası olarak bilinen bir masa kurulmuş ve maalesef Türkler üzerinde baskı kurmaya yönelik olarak çalışan bu masa faaliyetlerine hâlen devam etmektedir. 1990 yılından sonra İçişleri Bakanlığı'nda belki de Bulgaristan'da değişmeyen tek masa Türk masası olmuştur. Bulgaristan'da 1989 yılında komünizmin çöküşü ile birlikte çok partili sisteme geçilmiş ve yeniden yapılanma yapılmıştır.

Komünizmin çöküşü döneminde Bulgaristan'daki Türklerin siyasi yapılanma çalışmaları ile ortaya çıkan Hak ve Özgürlükler Hareketi (HÖH)'nin kuruluşunda Bulgar derin devletinin etkin bir şekilde yer aldığı çeşitli platformlarda dile getirilmektedir. Zira bu iddialar içerisinde "HÖH yönetiminde yer alanların Bulgar gizli servis elemanları oldukları" gibi ciddi savlar (Arslantaş, t.y.; Ulutürk, 2017; 25-27) da bulunmaktadır. Eğer bu iddiaların doğruluk payı var ise "**HÖH'ün faaliyetlerini destekleyen dönemin Türkiye Dışişleri ve karar alıcı mekanizmalarının da sorumlulukları ve kusurları var (!)**" diye bir durum da ortaya çıkıyor demektir.

Bulgaristan'da son yıllarda milliyetçiliğin artış eğilimi görülmektedir ki, 26 Mart 2017 Bulgaristan Genel seçimleri sonucunda Eski Başbakan Boyko Borisov'un GERB Partisi oyların yüzde 32.55'ini alarak birinci parti oldu ve ırkçı ve aşırı milliyetçi görüşleriyle tanınan Birleşik Vatanseverler Koalisyonu ve İrade Partisi milletvekillerinin desteği ile güvenoyu aldı. Bulgaristan İçin Bulgaristan Sosyalist Partisi (BSP) koalisyonu ile Hak ve Özgürlükler Hareketi (HÖH) partisi milletvekilleri ise Borisov'a güvenoyu vermediler (Kırcaali Haber, 2017). 240 üyeli parlamentosunda **GERB 96** (%32,55), **BSP 79** (%27,02), **Birleşik Vatanseverler 27** (%9,12), **HÖH 26** (%8,94) ve **Volya (İrade) 12** (%4,16) sandalyeye sahip olmuştur (NTV,2017). Bu dağılım ile HÖH içerisinde 16, GERB içerisinde de 1 olmak üzere 17 Türk meclise girmeyi başarmıştır.

Son yıllarda Bulgar milliyetçiliği yükseliş gösterirken, Bulgaristan Türk-Müslüman nüfusunda ise kitlesel parçalanma görülmektedir. Öyle ki; Türk-İslam halkta idesel bir çöküş, kitlesel bir güven kaybı ve ekonomik olarak zorluklar yaşandığı bu günlerde aralarına nifak sokulduğu (Soytürk, 2017a) ve farklı siyasi partiler kurularak bölündükleri iddiaları gündeme gelmektedir.

Ayrıca son günlerde GERB Partisi'nin HÖH, Bulgar Savcılığının da DOST Partisinin kapatılması için dava açmaya hazırlandığı, Çingene nüfusunun kontrol altına alınması için kız çocuklarından 2'den fazla çocuk yapmama taahhüdü almaya çalışılacağı gibi teyide muhtaç bazı bilgileri gelmektedir.

Türkiye-Bulgaristan Siyasi İlişkileri

Türkiye ile Bulgaristan dost, komşu ve müttefik iki ülke olarak ikili ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için hukuki prosedürler tamamlanmıştır. Komünizmin çöküşü sonrasında Bulgaristan Mart 2004'te NATO'ya, 1 Ocak 2007'de de AB'ye üye olmuştur. Türkiye en başından itibaren Bulgaristan'ın Batı ile entegrasyonunu destekleyen bir ülke olmuştur. 20 Mart 2012 Ankara'da yapılan Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi (YDİK) toplantısı iki ülke ilişkilerinin gelişmesi için dönüm noktası olmuştur. İki ülke ilişkileri üst düzeyde devam etmektedir (Dışişleri Bakanlığı, 2017).

Fakat Bulgaristan 2017 genel seçim çalışmaları döneminde yaşanan bazı siyasi krizler ve yeni kurulan hükümet içerisinde Türk bakan olmaması, Türk kökenlilerin partisi konumunda olan HÖH'ün güvenoyu vermemesi ve aşırı milliyetçi görüşleriyle tanınan Birleşik Vatanseverler Koalisyonu ve İrade Partisi milletvekillerinin desteği ile güvenoyu alması bir hükümetin iş başında olması önümüzdeki günlerde iki ülke ilişkilerini olumsuz etkileyebileceği değerlendirilmektedir.

Bu düşüncelerimizi desteklemek açısından; Bulgaristan'da 4 Mayıs 2017 günü yeni kurulan hükümet ile ilgili olarak Alman "**Süddeutsche Zeitung**" gazetesinde "**Sofya yönetiminde milliyetçiler ve ırkçılar yer aldı**" (Soytürk, 2017b) başlığını kullanması dikkatli gözlerden kaçmamıştır.

Türkiye-Bulgaristan ilişkilerinin merkezinde Bulgaristan'da yaşayan soydaşlarımızdır. Bulgaristan 2011 resmi rakamları ile nüfusu %8,8'ine denk gelen 588.318 Türk azınlığın varlığı açıklanmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2017). Bulgaristan nüfusu içerisinde yer alan Türkler başta olmak üzere azınlıkları özellikle az gösterme çabası içerisindedir. Zira 31.12.2016 tarihi itibarıyla nüfusu 7.150.784 kişidir ve bu nüfusun yaklaşık % 23'ünü (**1.644.680**) Türk-Müslüman kesimi oluşturduğu çeşitli raporlar kapsamında değerlendirilmektedir. Bu arada bu tür raporlarda geçen veriler ışığında Türkiye nüfusunun da tahmini %13'ü 1877'den itibaren Bulgaristan'dan göç eden soydaşlarımızın oluşturduğunu hatırlatmak isterim.

Türk-Müslüman nüfusun az gösterilmesinin bir nedeni de etnik ve dini kimlik ile ana dil konusundan kaynaklanmaktadır. Çünkü ana dilin de temel alındığı sayımlarda; Türkçe bilmeyen Türk-Müslüman nüfus kayıtlara Bulgar olarak kaydedilmektedir.

Ekonomik İlişkiler

Başlıca ihraç ürünlerimiz: mineral yakıtlar, bakır, plastik, elektrikli makine ve cihazlar, diğer makineler, metal cevherleri, demir-çelik.

Başlıca ithal ürünlerimiz: mineral yakıt, mineral yağlar, bakır, demir-çelik, yağlı tohum, meyve, elektrikli makine ve cihazlar, ağaç, ahşap eşya, plastik ve kurşun.

Bulgaristan dış ticaretinde Türkiye %7 civarında bir paya sahiptir (Dışişleri Bakanlığı, 2017) ve Türkiye, Bulgaristan'ın en çok ihracat yaptığı birinci ülke, en çok ithalat yaptığı dördüncü ülke ve ticaret ortakları sıralamasında ise dördüncü ülke konumundadır (T.C. Sofya Büyükelçiliği, 2007).

Bulgaristan'da yaklaşık 1.500 Türk şirketi faaliyet yürütmektedir ve Bulgaristan'da Türk müteahhitlik firmaları tarafından tamamlanmış ve devam eden projeler tutarı 1,2 milyar Dolar'ı bulmuştur. Bulgaristan'daki Türk yatırımları 2 milyar Dolar düzeyindedir (Dışişleri Bakanlığı, 2017).

Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı'nın Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre yayınlamış olduğu göstergelere göre Türkiye-Bulgaristan Ticaretinin Seyri aşağıdaki gibidir;

Türkiye-Bulgaristan Ticaretinin Seyri Bin \$

Yıl	İhracat\$/Bin	İthalat\$/Bin	Hacim\$/Bin	Denge\$/Bin
2005	1.179.313	1.190.079	2.369.392	-10.766
2006	1.568.006	1.663.425	3.231.431	-95.419
2007	2.060.171	1.951.656	4.011.827	108.514
2008	2.151.534	1.840.008	3.991.542	311.527
2009	1.389.199	1.116.902	2.506.101	272.297
2010	1.497.384	1.702.534	3.199.918	-205.150
2011	1.622.777	2.474.621	4.097.398	-851.843
2012	1.684.992	2.753.650	4.438.642	-1.068.658
2013	1.971.247	2.760.303	4.731.550	-789.056
2014	2.040.157	2.846.185	4.886.341	-806.028
2015	1.675.928	2.254.180	3.930.108	-578.252
2015 / (1-12)	1.675.928	2.254.180	3.930.108	-578.252
2016 / (1-12)	2.384.116	2.139.942	4.524.058	244.174

(Ekonomi Bakanlığı, 2017).

Bulgaristan'ın geneline yayılmış bulunan Türk yatırımları cam, hipermarket işletmeciliği, bankacılık, otelcilik ve turizm, tekstil, kimya, oto elektrik aksamı, kağıt, alüminyum, bira, sunta üretimi, şeker, enterkonneksiyon sistemleri ve konfeksiyon (T.C. Sofya Büyükelçiliği, 2007) sahalarına yayılmış olduğu görülmektedir.

Turizm Alanındaki İlişkiler

Türkiye ile Bulgaristan arasındaki turizm ilişkileri, 10 Kasım 1964 tarihinde imzalanan Turizm Anlaşması kapsamında yürütülmektedir. Bulgaristan vatandaşlarına, 1 Temmuz 2001'den itibaren vize muafiyeti uygulanması turist sayısında belirgin bir artış sağlamıştır. Bulgar vatandaşları, ülkemizi ziyaret eden turistler arasında dördüncü sırayı almaktadır (T.C. Sofya Büyükelçiliği, 2007).

Ekonomik Yasal Zemin

- *Türkiye-Bulgaristan Turizm Anlaşması*, 10 Kasım 1964 tarihinde imzalanmış, 28-30 Temmuz 1997 tarihlerinde yeniden imzalanmıştır.

- *Türkiye-Bulgaristan Ticaret Anlaşması*, 11 Haziran 1974 tarihinde imzalanmıştır.

- *Türkiye-Bulgaristan Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması*, 6 Temmuz 1994 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır. 18 Eylül 1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

- *Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması*, 7 Temmuz 1994 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır. Anlaşma, 17 Eylül 1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir (T.C. Sofya Büyükelçiliği, 2007).

Önerilerimiz

Ben bu çalışmaya merkezi İstanbul'da bulunan Bulgaristan Türkleri Kültür ve Hizmet Derneği BULTÜRK'ü temsilen katılmış bulunmaktayım.

Türk Dünyası denilince yalnızca İslam Dinine mensup Müslüman Türkler veya etnik köken üzerinden yalnızca Türk Irkından gelenler kast edilerek; görüş ve öneri ile söz alanlar görülmektedir. Bu beyanatlar yanlıştır. Öncelikle bilinmelidir ki; Adriyatik'ten Çin'e, Sibiry'a'dan Ortadoğu'ya geniş bir coğrafyaya yayılmış bulunan Türk Milleti içerisinde sadece Müslüman Türkler veya sadece Erken Türk olanlar bulunmamaktadır. O şekilde değerlendirme durumunda özellikle Balkanlarda Osmanlı döneminde yaşanan İslamlaşma ile Türkleşen ve kendisini Türk hisseden Boşnaklar, Arnavutlar, Torbeşler, Goranlar ve Pomaklar göz ardı edilmiş olmaktadır. Zira esasında Pomaklar hattı zatında Osmanlı öncesi Hazar ve Karadeniz'in kuzeyinden bu bölgeye gelen Kuman/Kıpçak Türkleridirler. Ayrıca başta Yakut Türkleri başta olmak üzere Hıristiyan ve Yahudi Türk soydaşlarımız da göz ardı edilmiş olmaktadır. Bu saydıklarım Türkleşen ve kendilerini Türk hisseden soydaşlarımızdır. Türk Dünyası bütün bu akraba topluluklarımızla birlikte bir bütündür. Bunun böyle bilinmesi gerekir.

-Dışişleri Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde Bulgaristan nüfusu içerisinde %8,8 ile 588.318 Türk azınlığından söz edilmektedir Bu oran ve sayı yanlıştır. 31.12.2016 tarihi itibarıyla 7.150.784 olarak açıklanan Bulgaristan nüfusu içerisinde en az %23 Türk-Müslüman nüfus oranı vardır. Dışişleri Bakanlığımız Bulgaristan'da yaşayan soydaşlarımızın sayısını düşük göstererek hata işlemektedir, bu yanlış açıklamasını düzeltmelidir.

-Bulgaristan'da sonuncusu 1989 göçü öncesine tekâmül eden; isim ve din değiştirmeye zorlama ile yaşanan Bulgar zulmü bu gün son bulmuş gibi görülmektedir. İsteyen soydaşlarımız tekrar eski isimlerini alabilme hakkını elde etmişlerdir ama bunun da bir maliyeti vardır. Kimlik, tapu, diploma, ehliyetler başta olmak üzere değiştirilen her belgeye ücret istenmektedir. Bu maliyetleri karşılayamayan soydaşlarımız maalesef hala Bulgar ismi taşımaktadırlar. Türkiye Cumhuriyeti bu konuya bir çözüm bulmalı, iki ülke protokolü veya sağlanacak bir fon aracılığı ile soydaşlarımız Türk-Müslüman isimlerine kavuşturulmalıdır.

-Bulgaristan başta olmak üzere; Osmanlı bakiyesi Avrupa ve Balkan ülkelerindeki Türk eserleri ve vakıf malları ile Türk Mezarları her geçen gün sistematik bir şekilde yok edilmektedir. Zaman geçirilmeksizin bunların kayıtları çıkartılarak korunmaya alınması sağlanmalıdır.

- Bulgaristan'da yapılan 2016 ve 2017 erken genel seçimlerinde Türkiye tarafından Bulgaristan seçimlerine Soydaşlarımız ve çifte vatandaşlarımız üzerinden müdahale edildiği gerekçesi ile Bulgaristan hükümetinin; bazı bürokrat ve vatandaşlarımızı gözaltına alma ve sınır dışı etmesi ile siyasi krizin eşiğinden dönülmüştür. Şimdi iktidarda bulunan Bulgaristan hükümeti BERB Partisi ırkçı ve milliyetçi partilerin güven oylaması ile hükümet kurmuştur. HÖH içerisinde 16, BERB içerisinde 1 Türk Milletvekili olarak Bulgaristan Meclisine girmeyi başarmıştır ama hükümette hiç Türk Milletvekili bakan yapılmamıştır. Önümüzdeki

günlerde başta ticari olmak üzere ikili ilişkilerde kriz yaşanacağı değerlendirilmektedir.

-Yine başta Bulgaristan olmak üzere Balkan ülkelerinde Türk ve Müslüman nüfusun yoğun olduğu yerleşim birimlerinde Türkçe derslerinin müfredata konulması için Türkiye girişimlerde bulunmalıdır. TİKA ve Yunus Emre Vakıfları ile oralara hizmet götürülmelidir.

-Bulgaristan ve Balkan ülkelerinde yatırım yapacak Türk işadamlarının Türk-Müslüman halkın yoğun olduğu bölgelere yönlendirilmeleri sağlanmalıdır.

-Bulgaristan ve Balkan ülkeleri ile Türk Cumhuriyetlerinde tarım faaliyetleri ile ilgili master çalışmaları yapılmalı, boş tarım alanlarının ekonomiye katkı sağlamasına yardımcı olunmalıdır.

-Kültür turları ile Türk vatandaşlarının Balkanlara, Balkanlardan da Türkiye'ye geziler düzenlenmelidir. Fakat Kültür Bakanlığınca bilinçli rehberlerin bu turlara dâhil edilmesi sağlanmalıdır.

-Soydaşlarımızın Din ve ahlak kültürlerinin yok olmaması için Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından din görevlileri bölgeye gönderilmelidir. Bu husus tarikat ve cemaatlere veya Arap ülkelere terk edilmemelidir.

-TRT Avaz tarafından yapılan yayınlar yetersiz kalmaktadır. Osmanlı bakiyesi Balkan ülkelerine ve Türk Cumhuriyetlerine hitabeden radyo ve TV yayınları ve kanalları çoğaltılmalıdır.

- Türkiye'nin de katkılarıyla Bulgaristan başta olmak üzere, Balkan ülkelerinde Türk-İslam eserleri müzesi kurulmalıdır.

Başta görüş ve önerilerimiz olmak üzere, Bulgaristan ve Balkan ülkelerini kapsayacak çalışmalarda yer almaya hazır olduğumuzun bilinmesini istiyoruz.

Sonuç

Bulgaristan'da meydana gelen tüm tahribatlara rağmen disiplinli ve samimi çalışmalar ile orta ve uzun vadede son derece olumlu neticeler alınacaktır. Unutulmamalıdır ki yapılan araştırmalara göre 2050 yılında Bulgaristan nüfusu beş milyona düşecek ve Bulgarlar azınlık durumuna gerileyecektir. Türkiye Cumhuriyeti de Bulgaristan'da Türk nüfusun başat durumuna geçmesi için tüm enerjisini seferber etmelidir. 1989 yılındaki gibi hazırlıksız yakalanmamalıdır. Bulgaristan Türklerinin ülkenin asli vatandaşları oldukları konusunda bilinçlendirilmeli ve ülkeyi sahiplenmeleri sağlanmalıdır.

Görüş ve önerilerimiz için BULTÜRK Derneği olarak bizler verilecek görevlere hazırız. Biz hem bilgi hem de ekip olarak yeterli olduğumuza inanmaktayız, karar alıcı mekanizmalar da bizlere inansınlar ve güvensinler.

Çalıştayın Türk Dünyası için hayırlar getirmesini diliyor, beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

Kaynakça

- ATUN, Ata, (2009) *Batı Trakya'daki Planlı Türk Soykırımı*, Batı Trakya Online, <http://www.batitrakya.org/e-arsiv/yayinlar/bati-trakyadaki-planli-turk-soykirimi.html>, (Erişim Tarihi: 25.09.2015).
- ARSLANTAŞ, Şakir, (T.Y.) *Ne olmasaydı HÖH olmazdı?*, BGHaber.org, <http://www.bghaber.org/bghaber/?s=Ne+olmasayd%C4%B1+H%C3%96H+olmazd%C4%B1%3F>, (Erişim Tarihi, 09.05.2017).
- Dışişleri Bakanlığı; *Türkiye - Bulgaristan Siyasi İlişkileri*, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-bulgaristan-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 09.05.2017).
- Ekonomi Bakanlığı, (2017) *Türkiye-Bulgaristan Ticaretinin Seyri*, (Erişim Tarihi: 09.05.2017).
- İDRİZ, Enes ve UYSAL, Enver (2009) “Üsküp’te Müslümanlar: Dini ve Etnik Kimlik Bağlamında Sosyolojik Bir İnceleme”, T.C. Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 18, S. 1, ss. 591-608, Bursa.
- KARATAY, Osman, (2008) Kosova: “Bağımlı Bir Bağımsızlık İle Nereye?”, Karadeniz Araştırmaları, S. 16, ss. 1-12, Kış.
- Kırcaali Haber, (2017) *Yeni Hükümet Yemin Etti*, Kırcaali Haber Gazetesi, 04 Mayıs 2017, http://kircaalihaber.com/?pid=3&id_news=19188, (Erişim Tarihi, 09.05.2017).
- NEVREZOVA, Aydzhan, (2006) *Bulgar Yönetiminde Azınlıklar (1878–2004)*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Master Tezi, Ankara.
- NTV, (2017) *Bulgaristan'da Seçim Zaferi Eski Başbakan Borisov'un*, ntv.com.tr, 27.05.2017, http://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/bulgaristanda-secim-zaferi-eski-basbakan-borisovun,TX_Q2ZB3WEuuiYFGcIylug, (Erişim Tarihi: 09.05.2017).
- SOYTÜRK, İbrahim (2017a) *BULTÜRK Siyaseti Onaylandı*, BGHaber.org, 08.05.2017, <http://www.bghaber.org/bghaber/bulturk-siyaseti-onaylandi/>, (Erişim Tarihi: 09.05.2017).
- SOYTÜRK, İbrahim (2017b) *İrkçilik Şarj Oldu*, BGHaber.org, 05.05.2017, <http://www.bghaber.org/bghaber/22933-2/>, (Erişim Tarihi: 09.05.2017).
- ŞAYBAK, Arzu, (2006) *Soğuk Savaş Sonrası Türkiye'nin Balkan Ülkeleriyle İlişkilerinde Güvenlik Olgusu ve Karşılıklı Çıkarlar*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- T.C. Sofya Büyükelçiliği, (2007) *Türkiye-Bulgaristan Ticari ve Ekonomik İlişkileri*, 30.03.2016, <http://sofya.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=121507> (Erişim Tarihi: 09.05.2017).
- TOKSÖZ, İlhan, (2011) *Batı Trakya Türk Toplumunun Rodoplardaki Buluşma Noktası: Seçek Yaylası Tarihi Seçek Yağlı Güreşleri ve Kültür Etkinlikleri*, Millî Folklor, S. 91, ss. 164-174, <http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=91&Sayfa=161>, (Erişim Tarihi: 15.01.2017).
- TÜRBEDAR, Erhan, (t.y.) “Balkanlar’da Müslüman Topluluklar ve Türkiye”, <http://www.balgoc.org.tr/2004/bmtseminer/bursateblig.htm>, (Erişim Tarihi: 08.05.2017).
- ULUTÜRK, Rafet, (2017) *Türk Dünyasında Bir Bulgaristan Türk’ü -Rafet Ulutürk Elli Yıllık Mücadele-*, Akademi Basım Yayın, İstanbul.